Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association APE asociația pentru politică externă

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • OCTOMBRIE 2019 • NR.10 (164)

Sinteze şi Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. *Victoria Roșa, consilieră guvernamentală pe domeniul de securitate și apărare:* **„Scopul Guvernului este democratizarea regiunii transnistrene și îmbunătățirea vieții oamenilor de acolo”**
2. *Editorial de Mădălin Necșuțu, reporter BalkanInsight.com:* **„Dosarul transnistrean, între jocuri politicianiste interne și ecuația regională tulbure”**
3. *Dumitru Mînzarari, cercetător, doctor în științe politice, expert asociat IPRE:* **„Nu poți construi un viitor prosper cu un model păgubos”**
4. *Opinia expertului. Mihai Mogîldea, IPRE:* **„Încotro ne duc „pașii mici””**

Menționăm că toate materialele au fost realizate la sfârșitul lunii octombrie 2019

Importante, pe scurt

Comisia Europeană a aprobat, în ultima zi de octombrie, acordarea unei noi tranșe de suport bugetar pentru Republica Moldova, în sumă de 24,85 de milioane de euro. Această tranșă vine să contribuie la îmbunătățirea serviciilor polițienești, la creșterea oportunităților economice în domeniul agriculturi și dezvoltării rurale, la consolidarea programelor de sprijin pentru reforma sectorului energetic și a finanțelor publice. Pe direcția reformei poliției, banii sunt alocați pentru îmbunătățirea condițiilor și calității studiilor în centrele de instruire și excelență pentru polițiști, pentru implementarea unui sistem de formare profesională continuă a acestora și pentru îmbunătățirea condițiilor din izolatoarele de detenție preventivă. UE a reluat acordarea suportului bugetar și a asistenței macrofinanciare în luna iulie 2019, pentru a sprijini procesul de reforme structurale, asumat de Guvern. De atunci, UE a oferit 73,54 mln. de euro, iar până la sfârșitul anului este planificată debursarea altor 40 de mln.

După cinci ani de implementare a Acordului de Asociere, cooperarea sectorială dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova este, astăzi, mult mai consolidată, în special, în domeniile cercetării, al inovării și al educației. Beneficiile au fost multiplicate de regimul fără vize cu UE, iar cooperarea în domeniul politicii externe și securității a fost aprofundată. Totuși, funcționarea instituțiilor democratice, fortificarea statului de drept și a independenței justiției nu au cunoscut transformări clare, ceea ce a afectat sever calitatea dialogului UE-Moldova și valorificarea deplină a sprijinului european. Acestea sunt principalele constatări ale „Raportului Alternativ: cinci ani de implementare a Acordului de Asociere - Progrese, Constrângeri și Priorități”, prezentat la 30 octombrie de Institutul pentru Politici și Reforme Europene și Centrul Analitic Independent „Expert-Grup”. Potrivit autorilor raportului, în pofida constrângerilor semnalate, datorită Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător țara noastră s-a apropiat semnificativ din punct de vedere economic de UE, care a devenit principalul nostru partener economic. Astăzi, circa 70% din exporturile moldovenești sunt orientate spre UE, iar impactul net al exporturilor este estimat la peste 367 de milioane de euro. Aceasta a contribuit la crearea a peste 15.000 de locuri de muncă, a ajutat la creșterea cu 5% a veniturilor la Buget și cu 320 de milioane de euro - a investițiilor în sectorul privat.

Rezultatele și perspectivele participării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic (PaE) au fost discutate, la 23 octombrie, de ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu, cu ambasadorii statelor membre ale Uniunii Europene responsabili de PaE, care s-au aflat la Chișinău. Interlocutorii au remarcat importanța PaE de a apropia țările din vecinătatea de Est de UE pe parcursul ultimilor zece ani. Cu referire la succesele obținute de țara noastră, au fost menționate liberalizarea regimului de vize cu UE, semnarea Acordului de Asociere care include și Zona de Liber Schimb, realizarea diverselor proiecte ce oferă beneficii concrete cetățenilor și mediului de afaceri. „PaE a contribuit esențial la schimbarea dinamicii dezvoltării economice a Republicii Moldova. În ultimii ani, exporturile moldovenești în spațiul post-sovietic au scăzut cu 500 de mln. de euro, iar în UE au crescut cu 700 de mln. Accesul nostru pe piața europeană nu doar a compensat pierderile de pe piața estică, dar a asigurat și un surplus adițional de 200 de mln. de euro”, a menționat șeful diplomației moldovenești. La rândul lor, Ambasadorii PaE au reiterat sprijinul UE pentru realizarea reformelor inițiate Guvernul de la Chișinău.

O țară ca o barcă. Avem cumva și vâsle?

SURSA: TV8

Sorina Ștefârță

Luna octombrie s-a scurs, lăsând amintirea unei campanii electorale consumată pe jumătate, un gust amar al unei bătălii care a fost mai fadă decât oricând și o avalanșă de presupuneri despre „ce va fi după” câștigarea/pierderea Primăriei Chișinău de către unul dintre cei doi candidați „cu șanse”. La ora la care scriu acest text, eu aș putea doar să mă aventurez în prognoze, dar ce relevanță vor mai avea ele peste o săptămână, când spectacolul se va fi încheiat?!. Căci, la ora la care dvs. citiți această ediție a Buletinului, rezultatele finale ale scrutinului (turul doi), cu siguranță, sunt deja ▶

cunoscute, iar jurnaliștii se întrec în a face calcule minuțioase și a inventa infografice inedite, pentru a ne oferi un tablou cât mai fidel al rezultatelor celui mai recent exercițiu de democrație moldavă...

Totuși (mai că sunt gata să pariez), simt că alegerile nu au anulat întrebarea „ce va fi după?”. Dimpotrivă, fie că a câștigat unul, fie că celălalt, discuțiile despre viitorul alianței de guvernare - iar odată cu ele, și despre viitorul țării în general - revin pe agendă. Ba fiind lansate de un politician, ba de altul. Ba declarând că alianța ar trebui reformatată, ba sugerând că s-ar cere schimbată în totalitate. Și înțelegem cu toții că nu înțelegem nimic - doar norii politici devin și mai negri.

Între timp, lumea din jur tot nu se hodinește. La Vest se schimbă guverne și se caută în disperare comisari europeni pentru o nouă Comisie în așteptare; și mai la Vest, peste Atlantic, ard orașe pentru că s-a scumpit cu câțiva bănuți prețul biletelor la tramvai (sincer, nici nu știu dacă există tramvaie acolo), iar cei mai puternici lideri ai lumii, ajunși singuri în fața *impeachmentului*, se dovedesc a fi niște simpli muritori pasibili de actul justiției. La Est, se caută soluții pentru un război care, ajuns la aproape șase ani, riscă să devină o obișnuință cotidiană, iar și mai la Est, decidenții sanitar-politici iarăși găsesc nu știu ce muște în merele moldovenești, fără să vadă că de fapt adevăratul pericol sunt propriii bondari.

Unde ne aflăm noi în tot acest iureș - și, mai ales, cum ne poziționăm? Suntem doar o barcă dusă de valuri ori avem și vâslele ce ne-ar ajuta să ne menținem cursul? Mergem să votăm, dar oare (ne) și alegem liderii și destinul? Și cât de mult acești lideri sunt „ai noștri”, așa cum au jurat cu mâna pe Constituție? Despre toate acestea, în ediția de octombrie a Buletinului informativ. În rest... noiembrie se anunță fierbinte. Trăim în Moldova și asta ne ocupă tot timpul.

Scopul Guvernului este democratizarea regiunii transnistrene și îmbunătățirea vieții oamenilor de acolo

Victoria Roșa, consiliera Prim-ministrei pe domeniul de securitate și apărare

Chiar dacă subiectele de securitate a statului nu stau mereu la suprafață, iar opinia publică își amintește de ele preponderent în perioade de tensiuni sociale, autoritățile ne asigură că acest domeniu se află permanent în vizorul factorilor de răspundere. Sunt însă ele gata și să reacționeze la iminentele provocări? Și care sunt prioritățile actualei guvernări în domeniu? Despre toate acestea am discutat cu dna Victoria Roșa, consilieră pe probleme de securitate și apărare în Oficiul Prim-ministrei Maia Sandu. Până a se alătura echipei guvernamentale, Victoria Roșa a acumulat experiență în calitate de expertă și coordonatoare de programe la Centrul de Informare și Documentare NATO din Republica Moldova, la IDIS „Viitorul”, și ca Directoare executivă a Asociației pentru Politică Externă.

Vecinul din Est ne solicită mai mult atenția...

Doamnă Roșa, sunteți de aproape o jumătate de an în această funcție. Care au fost cele mai sensibile dosare pe care le-ați preluat și cum stau lucrurile acum?

Dacă e să privesc înapoi în timp, realizez că, într-adevăr, atunci când am preluat dosarul de securitate și apărare, ne aflam o situație destul de delicată. Pentru că în spațiul public întotdeauna - dar mai ales în acea perioadă tensionată de tranziție - au existat discuții și chiar speculații privind subiectele ce țin de aceste domenii. Discuțiile există și acum, cu diverse perioade de amplificare. Iar cel mai sensibil dintre subiectele sensibile rămâne dosarul transnistrean. Actuala guvernare este în totalitate conștientă de acest fapt, respectiv urmărim cu atenție orice evoluție și, totodată, ne promovăm propria viziune, care este construită pe evitarea conceptului de federalizare a Republicii Moldova. Este un concept care, de regulă,

era aruncat în spațiul public atunci când se dorea escaladarea anumitor situații. De aceea, este foarte important că acest Guvern a venit și a explicat foarte clar că în procesul de reglementare nu poate exista niciun fel de federalizare. În schimb, la fel ca toată Republica Moldova, locuitorii de pe malul stâng al Nistrului au nevoie de o justiție reformată, și de combaterea corupției și a contrabandei. Astfel, democratizarea regiunii transnistrene este privită tocmai prin prisma implementării acestor politici.

Un element important în asigurarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova ține de relația cu vecinii. Și, raportat la procesul de reglementare și reintegrare cu malul stâng, cel mai mare rol îl are Ucraina...

Un rol crucial, aș zice, în situația în care Chișinăul nu gestionează o anumită parte a frontierei sale cu Ucraina, cea de pe segmentul transnistrean, iar colegii noștri de la Kiev ne-ar putea ajuta în privința securizării acestei porțiuni de graniță. Tocmai de aceea, capitala ucraineană s-a aflat printre primele destinații de pe agenda dnei Premier Maia Sandu. A fost o vizită fructuoasă, în cadrul căreia au fost abordate mai multe subiecte importante pentru cooperarea bilaterală, inclusiv cel privind punctele comune de trecere a frontierei moldo-ucrainene. În prezent se desfășoară negocieri pentru a spori numărul acestor puncte de trecere comune și sperăm că vom avea un rezultat pozitiv cât de curând. Un alt subiect este agenda europeană, dar și preluarea experienței Ucrainei pe anumite segmente ale cooperării lor cu UE.

Care ar fi aceste practici de succes?

De exemplu, o prezență și o implicare mult mai activă a țării în cadrul proceselor din UE, angajarea în discuții și antrenarea reprezentanților statelor-membre sau ai instituțiilor europene, în calitate de avocați ai noștri în procesul de euro-integrare. Astfel, Republica Moldova ar putea să devină mai vizibilă în UE, iar odată cu aceasta, să-și promoveze mai activ prioritățile.

Partenerii de dezvoltare tratează în mod egal cele două maluri

Cum vede Guvernul contextul regional? Căci mișcări tectonice se produc și în România, unde este așteptat un nou Executiv, și în Ucraina, unde Președintele Zelensky încearcă să-și impună viziunea de stopare a ostilităților militare...

Este un context destul de delicat și asta deja de câțiva ani buni. Evident că, dată fiind situația din Ucraina, vecinul din Est ne solicită mai mult atenția. Tocmai din acest motiv, dar și pentru că avem și noi propriul conflict „suspendat", misiunea și scopul Guvernului este să nu admită nicio escaladare, nicio revitalizare a acestuia. În paralel, purtăm în continuare discuții, inclusiv în cadrul grupurilor de lucru Chișinău-Tiraspol, și facem tot ce ne stă în puteri pentru a avansa în procesul de democratizare a regiunii și pentru a îmbunătăți viața oamenilor de acolo. Avem convingerea că aceste două elemente pot constitui niște precondiții solide care să stea ulterior la demararea negocierilor politice, atunci când va fi momentul propice.

Cât de eficiente sunt eforturile de consolidare a măsurilor de încredere dintre cele două maluri, susținute financiar de către partenerii de dezvoltare ai țării?

Înainte de toate, vreau să le mulțumesc pentru acest sprijin și pentru faptul că, în proiectele de reabilitare a infrastructurii sociale, ei tratează în mod egal malul drept și malul stâng, iar astfel contribuie la îmbunătățirea vieții tuturor cetățenilor noștri. Chiar dacă, de multe ori, acești cetățenii iau ajutorul oferit ca pe un dat... Așa cum se întâmplă, bunăoară, cu regimul liberalizat de vize, pe care tot mai mulți oameni îl consideră o normalitate - și, într-un fel, este firesc așa să fie - și uită câtă muncă a stat în spatele acestei decizii. Ca să revin la măsurile de consolidare a încrederii, aș zice că este important să fie respectat principiul parteneriatului dintre cele două maluri în procesul de elaborare și de implementare a proiectelor. Doar astfel apropierea lor se va produce de facto.

În ultima săptămână din octombrie Președintele Dodon s-a întâlnit din nou, pentru a șasea sau a șaptea oară de la preluarea mandatului, cu liderul regiunii transnistrene, Vadim Krasnosselski. Unde se află Guvernul în această ecuație? Ori responsabilitatea dialogului cu Tiraspolul i-a fost plasată șefului statului?

Dl Igor Dodon, pe măsura atribuțiilor sale în calitate de Președinte al Republicii Moldova, are implicații în soluționarea problematicii transnistrene. Cu toate acestea, responsabilitatea de bază îi revine Executivului. Și în cadrul Guvernului există un dialog constant cu așa-zisele autorități de pe malul stâng - prin vicepremierul Vasile Șova, care gestionează acest dosar și care este mereu cu mâna pe puls și cu ochii pe discuțiile din cadrul formatelor de reglementare „5+2" și „1+1". Acesta este mecanismul oficial de interacționare.

Pe domeniul securității, ne dorim să cooperăm și cu actorii neguvernamentali

În afară de dosarul transnistrean, ce alte provocări de securitate există?

Una dintre provocări ține și de modul în care abordăm securitatea per ansamblu. Căci, știm că avem Armată Națională, avem încredere în ea, dar aproape că nu cunoaștem cum funcționează aceasta. Și tot așa... Ar trebui să știm însă că, astăzi, domeniul de securitate înseamnă și civilii, funcționarii publici din toate instituțiile. Respectiv, securitatea statului va putea fi asigurată doar atunci, când orice politică elaborată de o instituție publică va ține cont și de aceste aspecte. Drept exemplu aș aduce politicile de „screening al investițiilor", la care se lucrează în prezent și care sunt menite să excludă incidente precum concesionarea Aeroportului. Adică, să ne asigurăm că nu vom admite investiții ce ar putea să afecteze securitatea statului. Iar aceasta depinde nu doar de armată și de militari, ci de întreg corpul de funcționari publici și de capacitatea de comunicare inter-instituțională. La provocări se înscrie și

securitatea energetică a țării, care este o prioritate pentru Cabinetul de miniștri; și cea informațională, cu tot „setul" de elemente ale războiului hibrid - știrile false, dezinformarea, propagandă... Și aici se lucrează și chiar avem în vizor crearea unui consiliu de coordonare ce ar include reprezentanți ai societății civile, mass-media, autorităților publice, care să participe la prevenirea atacurilor informaționale. De facto, ne dorim ca instituțiile statului responsabile de domeniu securității să fie mai deschise și să coopereze activ pe acest segment și cu actorii neguvernamentali.

Pentru că ați menționat instituțiile statului, care este soarta parteneriatelor de sporire a capacității de apărare, inclusiv a Armatei Naționale, agreate anterior cu Alianța Nord-Atlantică sau cu unele state membre ale acesteia, în situația în care ministru al Apărării este exponentul unui partid mai curând anti-NATO?..

Procesele continuă și dl Pavel Voicu, ministrul Apărării, a transmis mesaje foarte clare în acest sens: vom continua parteneriatele existente în domeniu. Motivul este foarte simplu: acest parteneriat ne ajută să dezvoltăm și să consolidăm sectorul de apărare. Țin să menționez aici și relațiile bilaterale cu Statele Unite ale Americii, care contribuie major la dezvoltarea sectorului de apărare al Republicii Moldova, nemaivorbind de proiectele umanitare dezvoltate. Recent am participat, împreună cu doamna Maia Sandu, la inaugurarea unei stații de pompieri la Taraclia, care a fost construită de la zero în cadrul unui asemenea proiect, cu o investiție de circa 400 de mii USD. Cred că argumentele sunt de prisos și sunt convinsă că este o realitate de care este conștient oricine s-ar afla în fruntea acestui minister.

Vă mulțumim pentru interviu și vă dorim succes.

Sorina Ștefârță
Chișinău, 30 octombrie 2019

Editorial

Mădălin Necșuțu,
reporter BalkanInsight.com

Dosarul transnistrean, între jocuri politicianiste interne și ecuația regională tulbure

Dosarul transnistrean a stagnat în ultimii trei ani de zile, perioadă în care liderii de la Chișinău și cei de la Tiraspol nu au făcut nimic mai mult decât poze pentru rețelele de socializare, fără vreun rezultat palpabil în urma întâlnirilor avute...

Aleși lideri aproape simultan - acum aproape trei ani, unul la Chișinău și celălalt în autoproclamata republică de peste Nistru - Igor Dodon și Vadim Krasnoselski s-au întâlnit, la sfârșitul lunii octombrie 2019, deja pentru a șasea oară. Cel puțin, din partea lui Igor Dodon, aceste întâlniri au fost mai mult exerciții de PR, de pe urma cărora s-a dorit construirea unei imagini de mediator în conflictul transnistrean. În același timp, Vadim Krasnoselski a urmat doar indicațiile Moscovei, și anume, de a face act de prezență la aceste întâlniri, fără a pune ceva concret pe masa de discuții.

O situația de tip „win-win" din punct de vedere imagologic, dar sterilă în privința rezolvării unor chestiuni concrete aflate pe agenda Chișinău-Tiraspol. Totodată, aspectele palpabile ale negocierilor, care au fost ambalate în așa-numitul „Pachet Berlin", au fost discutate la nivel comisiilor celor două părți de sub tutela Guvernului.

În toți acești ani, Dodon și Kransnoselski s-au tatonat reciproc. În timp ce în dreapta Nistrului s-a creat o percepție generală cumva justificată, precum că autoritățile de la Chișinău au ieșit mai degrabă păgubite și au făcut prea multe concesii comparativ cu ce a primit, pe celălalt mal s-au obținut beneficii economice și sociale considerabile.

Politica „pașilor mici" a adus mai curând beneficii pentru autoritățile secesioniste, fără ca acestea să dea vreun semn că ar dori discutarea celor mai fierbinți subiecte, și anume, aspectul politice ale problemei. Astfel, „coșul politic" al dosarul transnistrean rămâne în continuare un subiect tabu pentru Tiraspol. Mai mult, în timp ce Chișinăul militează, respectiv oferă o formă de autonomie extinsă în cazul regiunii transnistrene, Tiraspolul rămâne ancorat în ideea de independență și alipire la Federația Rusă.

Vidul de interes al Guvernului, suplinit de instituția prezidențială

Kransnoselki observa ca, în 2018, au avut loc circa 95 de întâlniri la nivel de experți, pe când anul acesta - doar 20. De facto, Chișinăul și Tiraspolul au evitat discuțiile pe dosarul transnistrean. În mare parte, s-a întâmplat din cauza concentrării atenției pe campania electorală pentru alegerile parlamentare, apoi pe campania pentru locale, dar și pe fundalul unui apetit redus al Guvernului Sandu de

a se ocupa de respectiva chestiune. Mai ales că, în această ecuație a guvernării, socialiștii și-au luat partea leului, insistând pe portofoliului Reintegrării, care a fost dat pe mâna lui Vasile Șova.

Din perspectiva Blocului ACUM, chestiunile de natură socio-economică sunt mai prioritare decât acest dosar tărăgănat de mai bine de 27 de ani. Dar vidul de interes major al jumătății pro-europene din Guvern a deschis fereastra unei implicări mai mari din partea președintelui Igor Dodon și a apăratului său, care încearcă să arondeze tot mai multe teme de politică externă, care de facto sunt prerogativa Executivului.

Dacă, în anii 2017 și 2018, în dosarul transnistrean s-au făcut totuși anumiți pași concreți, prin cele opt puncte ale Pachetului „Berlin plus", în 2019 s-a constatat o stagnare. Cea mai recentă rundă de negocieri purtată în formatul „5+2", din 9-10 octombrie la Bratislava, nu a adus niciun rezultat concret. Chiar și comunicarea de după conferință a lăsat de dorit. Numai șeful Misiunii OSCE din Republica Moldova, **Claus Neukirch, a vorbit vag, în numele tuturor, fără a menționa însă ceva concret.**

Înainte de Bratislava, Vasile Șova a elaborat un document privind o posibilă soluție politică pentru diferendul transnistrean, care nu a fost însă agreat de cei de la Blocul ACUM, fapt care indică disensiuni pe acest dosar și în sânul alianței de guvernare.

Un alt aspect important de la Bratislava ține de faptul că părțile nici măcar nu au pomenit despre distrugerea/evacuarea munițiilor rusești din regiunea transnistreană, aspect pe care Igor Dodon a pornit un adevărat turneu occidental în lunile august-septembrie. Cu toate acestea, OSCE se arată încrezătoare în urmă discuțiilor de la Bratislava și concretizarea lor la începutul acestei săptămâni în Bavaria, Germania.

În cadrul recentului său „turneu european", președintele Igor Dodon a încercat să se urce pe acest val și să devină din nou un jucător în negocierile Occidentului cu Rusia. Un fel de punte între Est și Vest, atât de prezentă în retorica socialiștilor din ultima decadă. Astfel, ideea evacuării munițiilor din Transnistria pare să fi murit din fașă, așa cum de altfel s-a mai întâmplat în discutarea aspectelor militare ale acestui dosar.

Dividende politice

Partidul Socialiștilor, în frunte cu Igor Dodon, își dorește o soluționare cât mai rapidă a dosarului în sens politic, în timp ce timpul are răbdare cu transnistrenii... Conflictul din estul Ucrainei, care tinde să devină unul similar cu cel transnistrean, lucrează în favoarea politicienilor de la Tiraspol. Atenția s-a mutat spre Ucraina, iar Transnistria a rămas în periferia intereselor Occidentului în cadrul negocierilor cu Federația Rusă.

Într-adevăr, din 2014, odată cu anexarea Crimeii și declanșarea acțiunilor militare în regiunile răsăritene ale Ucrainei, Donbas și Lugansk, interesul Vestului pe dosarul transnistrean s-a diminuat treptat. Relevanța unei soluții pentru acest dosar ar fi acum mai degrabă egală cu găsirea unui tipar pentru soluționarea conflictelor din Ucraina.

Regimul de la Tiraspol nu are nici cel mai mic interes de a intra în partea politică a dosarului, cel care se grăbește acum fiind, de facto, Igor Dodon. În perspectiva luptei pentru cel de-al doilea mandat, actualul lider de la Chișinău nu are o temă concretă cu care va veni în campania electorală și tocmai de aceea încearcă să forțeze „cartea transnistreană". Aceasta, pentru a putea posta în președintele puternic ce rezolvă criza transnistreană după aproape trei decenii. Astfel, tema emoțională a „patriotismului" și a datoriei se va afla în nucleu retoricii de campanie pentru prezidențialele din 2020.

În același timp, să nu uităm că, la ultimele alegeri parlamentare, Vadim Krasnoselski a testat puterea electoratului regiunii transnistrene în economia scrutinelor organizate de Chișinău. Este imposibil de crezut că acele sute de microbuze și autocare ar fi putut să vină organizat de peste Nistru fără acceptul diriguitorilor de la Tiraspol.

Organizarea și logistica de atunci au fost proba vie a ceea ce înseamnă federalizarea în logica „planului Kozak" și influxul de votanți de stânga, majoritatea plătiți, în luarea deciziilor capitale ce țin de viitorul politic ar Republicii Moldova. Tocmai de aceea, liderul regiunii secesioniste încearca să scoată acum maximum din relația sa cu Igor Dodon și din nevoia acestuia și de voturile locuitorilor din stânga Nistrului. Pentru a-l îndupleca, Dodon și PSRM vor fi nevoiți să facă concesii și mai mari față de Tiraspol.

Un precedent periculos

Din păcate, această stare de fapt ar putea avea un efect multiplicator. Nevoia de susținere posibilă tot mai mare a lui Dodon în perspectiva prezidențialelor de anul viitor a deschis și altora apetitului pentru a cere concesii și mai mari de la Chișinău.

Başkanul autonome găgăuze, Irina Vlah, a simțit printre primii acest lucru și a declarat deschis, în cadrul unei emisiuni televizate, că legile privind statutul UTA Gagauz Yeri, dar și cel al Transnistriei, trebuie să fie identice, adică sub formă de autonomie lărgită. Punerea pe același palier a Găgăuziei și a regiunii transnistrene este reeditarea ideilor enunțate de planul Kozak ca principiu, numai că acum Comratul vrea o pondere și mai mare din punct de vedere politic. Astfel, în loc de reintegrarea acestei mici regiuni, asistăm la noi tendințe centrifuge ce vin pe un fundal de cedare, pregătit de președintele Igor Dodon în urma alegerilor prezidențiale din 2020.

La rândul său, președinta Parlamentului, Zinaida Greceanîi a declarat acum câteva săptămâni că Legislativul va încercarea adoptarea „proiectelor de lege găgăuze" până pe 23 decembrie, atunci când va fi sărbătorită cea de-a 25-a aniversare a autonomiei.

Toate aceste mișcări sinusoidale din triunghiul Chișinău-Tiraspol-Comrat, cu Igor Dodon și Socialiștii săi în mijloc, anunță vremuri interesante din punct de vedere securitar pentru Chișinău. Și dacă, deocamdată, Ucraina este focarul regional de instabilitate, anul 2020 se anunță unul de încercare și pentru Republica Moldova.

Nu poți construi un viitor prosper cu un model păgubos

Dumitru Mînzarari, cercetător, doctor în științe politice, expert asociat IPRE

Pe Dumitru Mînzarari l-am prins la Chișinău între cele două tururi ale alegerilor locale. A venit acasă pentru un eveniment marca IPRE, în cadrul căruia este expert asociat, dar și după o perioadă încordată, în care și-a luat doctoratul în științe politice la Universitatea Michigan-Ann Arbor din SUA. Acest fapt nu l-a împiedicat, totuși, să urmărească atent și să analizeze minuțios evoluțiile politice de acasă, respectiv să vină cu sugestii pentru un act mai bun al guvernării. Cum vede Republica Moldova, de pe malul celor cinci lacuri, un om care a trecut inclusiv prin exercițiul administrării publice - în 2018, Dumitru Mînzarari a fost Secretar de Stat în Ministerul Apărării -, aflați în continuare.

Domnule Mînzarari, chiar dacă nu apucați să votați - ați venit acasă după primul tur și plecați înainte de al doilea -, vreau totuși să vă întreb cum ați găsit aceste alegeri locale comparativ cu alte scrutine produse în ultimii ani la noi? Cât de puternică a fost tradiționala sperietoare geopolitică de această dată?

Trebuie să recunosc că nu am urmărit foarte atent această campanie, deoarece - cel puțin, în sistemul politic din Republica Moldova - alegerile locale nu sunt la fel de relevante, din punctul de vedere al cercetării, precum cele parlamentare. În sensul că în locale oamenii optează pentru un anumit candidat și deseori nu mai contează de la ce partid vine respectivul candidat. În ceea ce privește „sperietoarea geopolitică", pe lângă faptul că de data aceasta ea a fost destul de puțin prezentă, alegătorul nu percepe acest mesaj ca pe unul geopolitic. Dimpotrivă, aș zice că, mai curând, alegătorul moldovean este atât de pragmatic încât, atunci când lui i se trimit mesaje geopolitice - gen fie Europa, fie Rusia -, el trece acest mesaje printr-un filtru de interpretare și pur și simplu se gândește cum îi va fi mai bine, cum i se va îmbunătăți situația economică și nivelul de trai. Mi s-a confirmat acest lucru și în discuțiile pe care le-am avut, cu diverse persoane, în aceste zile petrecute în Republica Moldova. Mesajul geopolitic este perceput prin prisma bunăstării economice. Și cred că tocmai aceste aspect este puțin explorat și exploatat.

În ce mod ar trebui să se întâmple aceasta?

O soluție ar fi ca oamenilor să li se ofere, cât mai des, exemple privind situația economică reprezentând un vector geopolitic sau celălalt. De exemplu, să li se spună că europenii o duc mai bine și că, dacă vrem să îmbunătățim situația și la noi, ar trebui să preluăm politicile economice din Europa. Căci „binele european" nu a apărut din aer, ci ca urmare a promovării unor politici, bazate pe reguli clare. Și că noi trebuie să preluăm modelul european, nu să așteptăm la nesfârșit ajutoare. În paralel, să arătăm - așa cum fac și eu în postările mele online - că rușii investesc milioane de dolari în Siria, bunăoară, dar nu au grijă de propriii lor cetățeni. Sunt sute de sate în Rusia unde oamenii trăiesc în sărăcie... Asta trebuie să li se repete moldovenilor - viitorul nostru depinde de modelul pe care îl vom adopta și adapta la condițiile noastre. Nu poți construi un viitor prosper cu un model păgubos.

În orice alianță, trebuie să te asiguri și cu un set de pârghii de control

Apropo de geopolitică, e cumva despre aceasta sloganul dvs. de pe Facebook - „Sunt un soldat care își duce

propriul război"? Sau, poate, este vorba de lupta pe care o duceți cu actuala guvernare, fiind unul dintre cei mai acerbi critici ai ei?..

■ Sloganul la care vă referiți este despre faptul că am convingeri și că sunt gata să lupt pentru aceste convingeri. Mă autoidentific drept liberal, puțin conservator, dar nu în măsura în care să-mi doresc revenirea în trecut, într-o țară ce ar mima URSS. Pentru că Rusia, în ultima vreme, tocmai aceasta a făcut - a reanimat Uniunea Sovietică într-o variantă mai proastă... Cât privește actuala guvernare, cred că greșiți - nu o critic. Este adevărat că, la momentul creării alianței ACUM-PSRM, am fost mult mai sceptic față de acest pas. Dar am scris și atunci că, deși este un scenariu prost, nu este cel mai prost în condițiile existente; și a fost răul cel mai mic pentru care puteam opta la acel moment. Am publicat și un set de politici de care ACUM ar fi putut să țină cont dacă ar fi dorit să nu-și piardă pozițiile. Pentru că ACUM a intrat în această coaliție de pe poziții destul de puternice, când Președintele Dodon, în urma scurgerilor în spațiul informațional prin care el recunoaște faptul că primește bani de la ruși etc., s-a vulnerabilizat enorm. ACUM nu a exploatat însă această șansă și, văzând cum astăzi șeful statului își atacă partenerii de coaliție, criticând activitatea mai multor ministere, este evident că a fost ratată construirea unor pârghii de control. În orice alianță, faci un schimb de poziții, portofolii, politici, dar trebui să te asiguri și cu un set de pârghii. Acest lucru nu s-a întâmplat și poate de aici și senzația că sunt critic.

■ ***În contextul dat notați recent că, după alegerile locale generale, s-ar impune o renegociere, o reformatare a alianței de guvernare. Cât de realist e acest lucru în condițiile în care cel puțin față de una dintre componentele coaliției de la putere există suspiciuni destul de întemeiate că ar executa indicațiile Kremlinului?***

■ De la bun început, când au creat alianța, ACUM și PRSM au avut intenții diferite. Da, acești actori politici și-au dorit să scăpăm de regimul Plahotniuc, dar scopurile lor nu au fost aceleași. Totuși, în prezent, este în interesul ambelor părți să mențină coaliția, căci, dacă o distrug, intrăm într-o perioadă de risc... Alegerile locale, chiar dacă nu sunt la fel de reprezentative ca cele parlamentare, reflectă niște tendințe și, mai ales, creează niște instrumente administrative care să poată fi utilizate ulterior. Este și un semnal psihologic, dacă vreți: pentru politicieni, numărul de primari sau de consilieri pe care îl ia un partid este un indicator al popularității acestuia. Totuși, astăzi nicio formațiune politică nu este capabilă să guverneze de sine stătător, iar alegerile anticipate ar fi o loterie pentru toți. De aceea, și pentru PSRM, și pentru ACUM este mai convenabil să mențină un *status quo.* În plus, cred că PSRM speră să atragă mai mulți fugari de la PD, pentru a încerca să reformateze coaliția astfel încât să ajungă să guverneze ca o majoritate, acesta pare să fie scopul lor principal.

■ ***Credeți că socialiștii chiar vor să guverneze?***

■ Cu siguranță, da - și sunt pregătiți să o facă. Dar, până atunci, ei sunt conștienți că au nevoie de asistența oferită de Uniunea Europeană, iar coaliția cu ACUM este o garanție adițională că vor primi finanțare. Tocmai din acest motiv le-am sugerat celor de la ACUM să explice PSRM că Ministerul Economiei sau cel al Finanțelor, care sunt responsabile de „relația financiară" cu UE, trebuie să fie în continuare gestionate de echipa Maiei Sandu, în care donatorii externi au mai multă încredere. Așadar, în pofida dezbaterilor existente și a criticilor pe care Igor Dodon le-a adus în câteva rânduri Guvernului, cred că interesul final al tuturor este menținerea alianței. Scenariile alternative sunt prea riscante și nimeni încă nu e gata să riște.

■ ***Când vor fi gata? Ce speranță de viață are acest Guvern?***

■ Probabilitatea anticipatelor va crește pe măsură ce ne vom apropia de alegerile prezidențiale. Nu știu dacă se va pune problema organizării ambelor scrutine odată.

Socialiștii sunt cei care pun bețe în roata reformelor, după care tot ei acuză

■ ***Cum vedeți situația din ACUM? Octavian Țâcu, Iurie Reniță, Lilian Carp - sunt voci care ne spun că nu există o armonie totală nici în cadrul Blocului...***

■ ACUM este o formațiune tânără și, dacă e să fim obiectivi, cred că nici nu era pregătită în totalitate să preia guvernarea. Cu atât mai uimitoare performanța de care au dat dovadă până în prezent în ceea ce ține de actul guvernării, căci s-au descurcat destul de bine... Cât privește acest conflict intern, cred că el este unul firesc, dar și indică asupra existenței unor puncte slabe în cadrul formațiunii. Una dintre vulnerabilitățile ACUM vine pe o logică populistă utilizată și de către Igor Dodon - „mi-au spus oamenii că ceva nu merge, că cineva din Guvern nu-și face bine treaba...". Guvernarea ACUM ar trebui să țină cont de această abordare și să identifice soluții pentru ea. Căci ea, chiar dacă admitem că nu este corectă 100%, reflectă percepția unei părți a populației. Iar un partid politic, pe lângă planificarea strategică, trebuie să răspundă și la percepțiile oamenilor, altminteri este perdant.

■ ***Care ar fi pașii necesari din punctul dvs. de vedere?***

■ I-aș sugera guvernării să meargă pe două linii paralele mai ales în ministerele ce sunt responsabile direct pentru soluționarea problemelor cetățenilor. Una, care să se ocupe de subiectele curente, colectând, monitorizând și reacționând la probleme, dar și

popularizându-le rapid. Căci așa e procesul politici: mai puțin este remunerat lucrul calitativ, decât lucrul calitativ bine cunoscut de către public. Dacă ne uităm la PSRM, ei nu prea au ministere, dar ei popularizează masiv orice pas, de genul „am fost și am strâns mâna Împăratului Japoniei”... Cea de-a doua linie paralelă, la care mă refer, trebuie să rămână planificarea strategică, unde cei de la ACUM sunt destul de buni. În definitiv, deoarece există acest joc de blamare a Guvernului, cred că ACUM ar trebui să găsească o modalitate diplomatică prin care să facă publice situațiile în care PSRM a blocat anumite inițiative ce erau în beneficiile poporului. Căci socialiștii sunt cei care pun bețe în roata reformelor, după care tot ei acuză.

Dacă ar fi să faceți o radiografie a garniturii guvernamentale, care sunt astăzi instituțiile cele mai vulnerabile din perspectiva executării sarcinilor?

Cred că toate, într-o măsură mai mare sau mai mică. Guvernarea ACUM a venit cu persoane noi la conducere, însă nucleul administrativ din unele instituții este cel instalat, dezvoltat și promovat de PD. Există încă multe rețele de interese ale PD în unele ministere și nu m-aș mira dacă aceste rețele sabotează în mod conștient unele inițiative. Un alt aspect ține de reforma administrației publice centrale, realizată de PD - o reformă care, în esență, cred că a fost bine intenționată, dar prin care a fost diminuat drastic numărul de funcționari în ministere și agenții guvernamentale. Da, ea sună foarte bine - mai puține ministere și mai puțini funcționari! În realitate, însă, a fost o acțiune preponderent populistă, în urma căreia a scăzut randamentul și capacitatea de lucru a instituțiilor, iar în definitiv cel mai mult suferă cetățeanul. Trebuie să învățăm a face reforme nu pentru că acestea ar favoriza un actor politic, ci ghidându-ne de necesitățile statului. Dacă, de exemplu, într-un minister a crescut volumul de muncă pe relația cu UE, atunci majorezi și numărul de funcționari, și salariul lor. Și așa trebuie să se întâmple în toate domeniile administrației publice.

Cea mai eficientă pârghie este respectarea legii

Cum au evoluat, în opinia dvs., politica externă a Republicii Moldova în aceste cinci luni de guvernare ACUM-PSRM, în situația în care, nu odată, mesajele pe anumite subiecte, venind de la Chișinău, au fost mai mult decât contradictorii?..

Aș zice că situația pe dimensiunea externă reflectă starea de lucruri per general. Acordul de constituire a alianței s-a făcut în grabă, respectiv nu au fost separate toate împuternicirile și obligațiunile părților. Cel mai probabil, ACUM nu și-a dat seama de semnificația și de consecințele unor cerințe ale PSRM - le-au înțeles abia ulterior, când au văzut ce turnuri se întâmplă... Drept urmare, se creează impresia că relațiile cu Federația Rusia i-au fost delegate Președintelui Dodon. Nu ar fi o decizie totalmente proastă, la prima vedere - având relații bune la Moscova, el ar putea să deschidă ușile, după care tehnocrații să vină și să negocieze. Doar că în aceste câteva luni mi s-a confirmat o suspiciune: faptul că dl Dodon gestionează dosarul rusesc ar fi bun doar dacă el nu ar avea interese proprii în relația cu Rusia. În realitate, lucrurile stau diferit: el a declarat că este finanțat de ruși; presa a scris că rudele lui au afaceri cu funcționari de rang înalt din Rusia etc. Avem un evident conflict de interese și în orice țară normală aceasta s-ar solda cu consecințe. Dar consecințele lipsesc, drept care faptul că dl Dodon domină, în continuare, relațiile cu Rusia este extrem de nociv pentru Republica Moldova. De o manieră exagerată puțin, desigur, aș compara această situație cu un soi de război dus la adresa noastră.

Poate că tocmai de aceea merge și în Vest, să asigure mult-râvnitul echilibru...

Cele câteva vizite efectuate de dl Președinte în Vest au fost mai mult pentru a promova, prin gura unui oficial de rang înalt moldovean, mesajele pe care l-au rugat rușii să le promoveze. Așa cum a făcut recent la New York, la Adunarea Generală ONU, unde mesajul a fost: nu creați linii de separare geopolitică în țara noastră. În traducere „diplomatică”: nu vă băgați peste ruși în Republica Moldova, căci este zona lor de interes. Acesta este interesul lui real când merge în Occident. Altminteri, cum să explici faptul că acasă, în cadrul alianței, este agreat un mesaj pentru ONU, iar odată ajuns acolo șeful statului citește un cu totul alt discurs?..

Ce pârghii realiste există pentru a anticipa și a stopa asemenea ieșiri?

Cea mai eficientă pârghie este respectarea legii. Și nu faci derogare de la lege pentru dl Dodon doar pentru că vrei să păstrezi alianța. Eu, dimpotrivă, înclin să cred că alianța poate fi păstrată, atenționându-l pe șeful statului asupra acțiunilor sale. L-am ajuta să facă mai puține greșeli, pentru care în viitor oricum va trebui să răspundă. E un lucru pe care trebuie să-l înțeleagă orice funcționar din această țară.

Statutul special pentru regiunea transnistreană este un instrument, nu un scop

Astăzi Președintele Dodon se întâlnește, pentru a șasea sau a șaptea oară de la preluarea mandatului, cu liderul de la Tiraspol. Tot azi dvs. ați notat că în aceste acțiuni ar exista elemente de uzurpare a puterii. De ce o asemenea abordare, de vreme ce, oficial cel puțin, dl Dodon declară că scopul lui este reintegrarea țării?

Am folosit expresia în sens politic, nu legal. Deși, dacă deschidem Constituția, vedem că politicile externe și interne ale Republicii Moldova sunt implementate de Guvern, sub ghidajul Parlamentului.

Șeful statului, în aceste domenii, are atribuții doar în limitele legii. Deci, pentru că să poată purta negocieri pe reintegrarea țării - fie și cu un *proxi* rus, cum este Vadim Krasnosselski - Președintele Dodon ar avea nevoie de împuterniciri speciale din partea Legislativului. Dar sunt convins că el nu a fost împuternicit de Parlament și nici nu a coordonat nimic cu Guvernul.

Acum un an și jumătate vorbeați despre faptul că formatul „5+2" este depășit, iar potențialul Misiunii OSCE nu este valorificat pe deplin. S-a schimbat ceva răstimp, în afară de aceea că la ultimele alegeri parlamentare au fost aduși, în mod organizat, câteva zeci de mii de locuitori ai regiunii, care au propulsat niște deputați în Legislativ? Nu cumva asistăm la o cauză pierdută în acest dosar?

OSCE are în continuare un potențial pozitiv mare, care însă nu este direcționat și aplicat corect. Asta pentru că se axează prea mult pe soluții și instrumente, în loc să se axeze pe rezultate. În prezent, toate eforturile sunt concentrate pe atingerea unei înțelegeri politice, care să se materializeze într-un statut special. Dar acest statut special, care este văzut drept scop, în realitate este un instrument - unul menit să protejeze drepturile unor minorități naționale care se află într-o situație vulnerabilă. Chiar dacă, ipotetic, admitem că acest lucru ar fi necesar, statutul special este unul dintre instrumentele posibile într-o astfel de situație, unul din multele instrumente. De ce să ne concentrăm pe unul singur, când ele sunt mai multe? Mai ales că un asemenea instrument îi oferă Federației Ruse pârghii să ne controleze?! Tocmai de aceea, cred că este nevoie de o mișcare diplomatică puternică din partea guvernării, ca să înceapă discuții cu partenerii externi, să dea asigurări că drepturile cetățenilor noștri, de orice etnie, vor fi protejate, și încet-încet să scoată din joc acest statut. Și atunci va fi mai ușor și pentru OSCE, și pentru Uniunea Europeană, și pentru alți parteneri. Căci este evident: statutul special al regiunii transnistrene este gândit nu ca să protejeze minoritățile, ci ca să submineze suveranitatea Republicii Moldova.

Vorbiți de mișcare diplomatică, dar cum să te impui (ACUM/Guvernul), când partenerul tău de alianță (PSRM/Președintele) vine cu o totul altă abordare?

Cred că acesta și este unul dintre motivele tensiunii dintre ACUM și PSRM, care dețin fotoliile de Apărare și Reintegrare în Guvern. Președintele Igor Dodon face, pe aceste două dimensiuni, orice dorește și fără să consulte ACUM. Aceasta, deși, formal, dna Sandu este șefa Guvernului. Cert este că, orice înțelegeri neformale s-ar fi făcut, este normal să existe consultări și, mai ales, o poziție comună a statului.

Reglementarea s-a mișcat exact cu zero centimetri

Dacă ne gândim la contextul regional, privirea se îndreaptă mai întâi spre România sau spre Ucraina?

Depinde de problema pe care o avem în minte. Securitatea energetică ne duce cu gândul la România, care ne-ar putea asigura o alternativă în acest sens. Provocări precum războiul hibrid, agresiunea Moscovei sau mediul ambiant ne fac să privim spre Ucraina. Aș zice că vecinul nostru estic este mai prezent acum. Și nu că n-ar fi importantă România - pur și simplu, psihologic, suntem mai sensibili la probleme.

În ce măsură mișcările ce se produc în prezent în Ucraina și care sunt menite să ofere o soluție la criza din Estul acestei țări - formula Steinmeier, promovată de Președintele Zelensky, întâlnirea din Normandia - ne pot afecta și pe noi?

Doar pentru o perioadă scurtă... Dacă Zelensky forțează nota, așa cum o face în ultima vreme, rușii vor profita de aceasta și îl vor vulnerabiliza, iar el va fi taxat de alegători. După care, oricum, va fi nevoit să revină la o politică de constrângere. Căci scopurile Rusiei în Ucraina sunt de o asemenea natură, încât consensul este imposibil. Rusia e puternică și nu are sens să facă cedări în raport cu Kievul. Așa că, orice se va întâmpla acum în Ucraina, nu va dura mai mult de o jumătate de an, eventual. Perioadă în care, cel mai probabil, vom resimți și noi tensiunile din Est...

Există vreo șansă de a le dezamorsa?

Pentru a diminua proiectarea acestei insecurități asupra noastră, este important ca Guvernul să mențină neschimbat *status quo-ul*. Căci, atunci când ești actorul slab, singura soluție rezonabilă e să nu permiți deteriorarea situației, dacă tot nu o poți îmbunătăți. Și dacă e să analizez luările de atitudine ale Prim-ministrei Sandu, când zice că nu vede cum am putea agrea acum ceva pe dosarul transnistrean, înclin să cred că ea a înțeles necesitatea acestui *status quo*. Ca să evităm posibile regrese, iar pentru viitor să gândim pârghiile pe care, de facto, demult ar fi trebuit să le avem... Nu poți inția negocieri dacă nu te-ai asigurat cu pârghii. Ce ar motiva, bunăoară, Tiraspolul să facă cedări structurale după ce le-ai oferit plăcuțe pentru automobile? Cedările trebuiau negociate *până la*, nu *după*. Noi însă am făcut cedări, am ridicat nivelul de suveranitate al regiunii separatiste și n-am primit nimic în loc pe direcții structurale de reglementare. Reglementarea s-a mișcat exact cu zero centimetri.

Vă mulțumim pentru interviu și vă dorim succes.

Sorina Ștefârță
Chișinău, 28 octombrie 2019

Opinia expertului

Mihai Mogîldea, IPRE: Încotro ne duc „paşii mici"

Ultima întrevedere dintre Preşedintele Igor Dodon şi liderul autoproclamatei republici nistrene, Vadim Krasnoselski, a readus pe agenda publică discuţia despre viabilitatea acţiunilor întreprinse de autorităţile de la Chişinău pentru reconcilierea celor două maluri de Nistru. O atenţie sporită, în contextul dat, este acordată politicii „paşilor mici" - o abordare pe cât de contestată de unii, pe atât de salutată de alţii. „Paşii mici" constituie şi subiectul notei analitice elaborate de Mihai Mogăldea, expert asociat la Institutul pentru Politici şi Reforme Europene, specializat în ştiinţe politice, instituţii şi politici ale UE.

În perioada 8-10 octombrie 2019, o nouă rundă de negocieri în formatul 5+2 a avut loc la Bratislava. Discuţiile dintre părţi s-au axat pe progresele înregistrate pe dimensiunea celor opt măsuri agreate şi implementate ca parte a pachetului „Berlin Plus" în anul 2016, dar şi alte chestiuni apărute pe agenda părţilor implicate în tratative. Deşi la finalul reuniunii nu a fost semnat niciun protocol, există premisele că acest lucru se va întâmpla în următoarele săptămâni. (...)

Pachetul „Berlin plus": dinamica cooperării pe şase probleme-cheie

Pentru a oferi o imagine detaliată asupra modului în care au fost implementate angajamentele incluse în Pachetul „Berlin Plus", am structurat problemele în trei grupuri: (1) educaţie, (2) transport, telecomunicaţii şi infrastructură şi (3) drepturile omului.

Educaţie

Prima problemă, legată de apostilarea diplomelor emise de către instituţiile de învăţământ superior din regiunea transnistreană, a fost abordată prin intermediul Hotărârii de Guvern nr. 138 din 7 februarie 2018[1], ce viza modificarea Regulamentului cu privire la aplicarea apostilei. Prin decizia Cabinetului de miniştri, a fost facilitată procedura de apostilare a diplomelor studenţilor instituţiilor de învăţământ superior din regiunea transnistreană, fiindu-le permisă continuarea studiilor sau angajarea în alte ţări în baza modelelor neutre de diplome. La un an de la decizia Guvernului, în martie 2019, circa 240 de acte au fost apostilate, cu solicitări pentru ţări precum Italia, Bulgaria, SUA, Franţa[2].

Chiar dacă apostilarea nu reprezintă *de jure* recunoaşterea documentelor de studii, ci mai degrabă confirmarea autenticităţii acestora, procedura în sine constituie un prim-pas în procesul de legalizare a diplomelor. De aceea, este primordial ca autorităţile guvernamentale să se asigure că nu există derogări de la standardele de asigurare a calităţii în educaţie terţiară. Ne referim aici la procedurile de acreditare şi evaluare a programelor de licenţă, master şi doctorat de la instituţiile de învăţământ din stânga Nistrului, ce ar trebui să corespundă cadrului legislativ al Republicii Moldova. În acest sens, autorităţile ar putea să solicite reprezentanţilor Tiraspolului formarea unei comisii mixte, cu expertiză internaţională, care să participe la procesul de acreditare a programelor în cauză. Doar în asemenea condiţii, apostilarea diplomelor de studii nu va conduce la aplicarea unor duble standarde în domeniul educaţiei.

Ca răspuns la deciziile protocolare negociate şi asumate de către Guvern în domeniul educaţiei, partea transnistreană urma să faciliteze funcţionarea şcolilor moldoveneşti cu predare în grafia latină din stânga Nistrului prin diminuarea tarifelor la serviciile comunale, stabilirea

1 Guvernul Republicii Moldova. Hotărârea nr. 138 din 7 februarie 2019 cu privire la completarea punctului 9 din Regulamentul privind aplicarea apostilei, 9 februarie 2019, disponibilă la http://lex.justice.md/md/374190/.

2 Un an de la primele apostile ale diplomelor eliberate de Tiraspol, 4 aprilie 2019, disponibil la https://agora.md/stiri/55902/un-an-de-la-prime-le-apostilari-ale-diplomelor-de-studii-eliberate-la-tiraspol--iata-cat-de-solicitat-a-fost-serviciul.

unor plăți simbolice pentru închirierea clădirilor în baza unor contracte de locațiune pe un termen zece ani, utilizarea terenurilor pe care sunt amplasate școlile, asigurarea circulației libere a profesorilor și elevilor în baza carnetelor de elevi și legitimațiilor de profesor și aprovizionarea școlilor cu materiale didactice și alte bunuri necesare[3].

Implementarea acestor prevederi a fost parțială și strict condiționată de așa-numita legislație a autorităților de la Tiraspol. Vorbim aici de controalele excesive și nemotivate pentru elevi și personalul didactic, dar și a bunurilor și materialelor didactice transportate pentru școlile din stânga Nistrului. De asemenea, contractele de locațiune semnate pot fi modificate unilateral de către autoritățile din regiune[4], ceea ce constitute un instrument de presiune și șantaj pentru administrațiile școlilor cu predare în limba română.

Chiar dacă au fost create anumite premise pentru îmbunătățirea procesului de studiu în școlile cu predare în limba română din stânga Nistrului, Chișinăul nu a reușit să obțină acordul autorităților de la Tiraspol de a nu interveni în activitatea zilnică a acestor instituții. În continuare forțele de ordine din regiune exercită presiuni și acțiuni de intimidare asupra instituțiilor de învățământ[5], inclusiv asupra corpului didactic și părinților elevilor înscriși la studii. Pe această dimensiune, funcționarii guvernamentali ar trebui să insiste asupra aplicării unor condiționalități părții transnistrene, legate de respectarea autoadministrării școlilor cu predare în limba română în strictă conexiune cu dosarul apostilării diplomelor neutre.

Transport, telecomunicații și infrastructură

În domeniul transporturilor, problema plăcuțelor cu numere neutre a fost unul din cele mai mediatizate subiecte din pachetul „Berlin Plus". Acest lucru a fost cauzat de importanța strategică a acestui domeniu pentru buna funcționare a economiei regiunii, dar și pentru persoanele fizice stabilite în regiune. În același timp, pentru Chișinău era primordială găsirea unei metode prin care să fie contabilizat numărul de autoturisme înregistrate în regiunea Transnistreană și identitatea entităților fizice și juridice în proprietatea cărora se află acestea.

Conform Deciziei protocolare „Privind accesul în traficul rutier internațional a mijloacelor de transport din regiunea Transnistreană, care nu desfășoară activități comerciale"[6], semnată la 24 aprilie 2018, în orașul Bender, a fost agreat mecanismul prin care automobilele înregistrate în stânga Nistrului pot obține plăcuțele neutre pentru accesul acestora în spațiul internațional. Procedura în cauză implică emiterea plăcuțelor neutre, cu amplasarea aferentă a stickerului „MD", ca urmare a procesului de înregistrare a unităților de transport la subdiviziunile Agenției de Servicii Publice din orașele Tiraspol și Râbnița, începând cu 1 septembrie 2018.

Conform Raportului de activitate prezentat la finele anului 2018 de către Biroul pentru Reintegrare, circa 2200 de persoane au solicitat perfectarea certificatelor de înregistrare, iar alți 3000 de cetățeni se aflau pe listele de așteptare. În acest sens, putem observa un interes sporit al conducătorilor auto din stânga Nistrului pentru accesarea acestui serviciu, cu o rată de procesare a cererilor depuse de aproximativ 650 de persoane per lună.

Dosarul plăcuțelor cu numere neutre a fost caracterizat de o serie de concesiuni venite din partea Chișinăului. În primul rând, nu este clar de ce autoritățile Republicii Moldova nu au utilizat formatul de discuții pentru a impune, cel puțin, utilizarea plăcuțelor cu numere neutre și pentru mașinile ce circulă în dreapta Nistrului. Păstrarea aceluiași regim de circulație pentru teritoriul din dreapta Nistrului nu va permite poliției rutiere să identifice șoferii ce comit contravenții în teritoriul controlat de autoritățile moldovenești. În al doilea rând, decizia agreată nu avansează procesul de reintegrare și, mai degrabă, consolidează suveranitatea *de facto* a regimului de la Tiraspol. În acest sens, e greu de anticipat în ce măsură decizia adoptată poate dinamiza procesul de negocieri pe coșul 2 și 3, atâta timp cât lipsesc instrumentele de armonizare a legislației și politicilor implementate pe ambele maluri ale Nistrului.

Pe segmental telecomunicațiilor, Decizia protocolară „Cu privire la măsurile de organizare a interacțiunii în domeniul telecomunicațiilor" menționează că părțile se angajează să îndeplinească acțiunile necesare pentru asigurarea interconexiunilor de telefonie mobilă, fixă și internet între ambele maluri ale Nistrului. Documentul indică expres faptul că autoritățile Republicii Moldova își asumă angajamentul de a găsi soluții juridice și tehnice pentru a facilita acest demers. Acest lucru s-a întâmplat prin proiectul Legii pentru modificarea articolului 97 din Legea comunicațiilor electronice nr. 241/2007[7] din 15 noiembrie 2018, prin care Agenției Naționale pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI) i-a fost conferit dreptul „să limiteze, cu acordul titularului de licență, teritoriul în care este valabilă licența de utilizare a canalelor sau frecvențelor radio, prin excluderea unităților teritorial-administrative din stânga Nistrului și a municipiului Bender"[8].

Cu alte cuvinte, ANRCETI a fost abilitată să negocieze cu titularii licențelor

3 Reprezentanții politici ai Chișinăului și Tiraspolului au semnat patru decizii protocolare ce vizează rezolvarea problemelor de interes major, 25 noiembrie 2017, disponibil la https://gov.md/ro/content/reprezentantii-politici-din-partea-chisinaului-si-tiraspolului-au-semnat-4-decizii.

4 Pentru mai multe detalii vezi Ion Tăbârță, Veaceslav Berbeca, Evaluarea implementării deciziilor protocolare din educație, iunie 2018, IDIS Viitorul, disponibil la http://viitorul.org/files/4.%20Evaluarea%20implement%C4%83rii%20deciziilor%20protocolare%20din%20educa%C8%9Bie.pdf.

5 Pentru mai multe detalii, vezi Raportul "Drepturile Omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova: iulie – decembrie 2018", Promo-Lex, 2019, disponibil la https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/03/Raport_NED_7_12_2018_OM.pdf.

6 https://gov.md/sites/default/files/decizie_protocolara_cu_privire_la_participarea_autovehiculelor_din_regiunea_transnistreana_in_traficul_international.pdf.

7 http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4466/language/ro-RO/Default.aspx.

8 Idem

(i.e. Orange Moldova și Moldcell) pentru renunțarea utilizării benzii de frecvențe de 800 MHz pe teritoriul regiunii transnistrene în favoarea operatorului local Interdnestrkom (IDC). Ultimul a operat în afara cadrului regal al Republicii Moldova în regiunea transnistreană timp de 15 ani[9], după ce Curtea Constituțională a declarat neconstituțională Hotărârea Guvernului nr. 782-37 din 8 iulie 2004, prin care i-a fost eliberată companiei IDC o licență pentru prestare serviciilor de telefonie mobilă celulară timp până pe 15 iulie 2019 și pentru prestarea serviciilor de telefonie fixă locală până la 15 iulie 2009[10].

În condițiile actuale, Guvernul Republicii Moldova va fi nevoit fie să achite compensații financiare operatorilor Orange Moldova și Moldcell pentru cedarea benzii de frecvențe, fie să agreeze o formulă alternativă, prin care să prelungească termenul de valabilitate a licenței celor doi operatori pe o perioadă de până la 5 ani, conform prevederilor legale în vigoare. În ambele cazuri, instituțiile abilitate trebuie să se asigure că sunt respectate condițiile concurenței libere pe piața telecomunicațiilor.

Redeschiderea podului Gura Bâcului - Bâcioc a fost posibilă prin Decizia protocolară „Privind deschiderea podului de peste râul Nistru din preajma localităților Gura Bâcului și Bâcioc”[11], semnată la 3 noiembrie 2017. Conform documentului, a fost convenită redeschiderea podului Gura Bâcului – Bâcioc începând cu 20 noiembrie 2017, facilitând traficul rutier pe traseul internațional Iași – Odesa. Începând cu 31 ianuarie 2018, a fost extins regimul de circulație pentru autovehicule de la 3,5 până la 10 tone. Conform unui studiu de fezabilitate efectuat în același an, s-a stabilit că podul ar putea fi utilizat inclusiv pentru autocamioane cu un tonaj de până la 25 de tone. Pe dimensiunea de securitate, părțile s-au angajat să nu utilizeze podul și zonele aferente pentru scopuri militare. Restricțiile date nu se referă și la controlul vamal exercitat de către autoritățile regiunii.

Drepturile omului (drepturile de proprietate)

Situația terenurilor agricole deținute de către fermierii din satele Cocieri, Pererîta, Pogrebia, Doroțcaia, Moldovata Nouă, Vasilievca și Coșnița, amplasate după traseul Râbnița - Tiraspol, a fost discutată la reuniunea din 25 noiembrie 2017. Acordul dintre părți menționează revenirea la mecanismul din anul 2016, ce prevede că cei peste 5500 de proprietarii vor avea acces la terenurile agricole după ce vor solicita și recepționa certificatele anuale de înregistrare provizorie de la autoritățile locale din Dubăsari[12]. Termenii agreați în 2017 - 2018 indică faptul că durata certificatelor de înregistrare provizorie este de 20 de ani, fiind anulate restricțiile ilegale impuse de către autoritățile de la Tiraspol în 2014 pe același subiect. Datele prezentate la finalul anului 2018 de către Biroul de Reintegrare arată că au fost eliberate certificate provizorii pentru circa 88% din suprafața de 5714 hectare a terenurilor agricole.

Pe acest dosar, grupurile de lucru sectoriale ar trebui să continue consultările pentru a asigura drepturile depline ale fermierilor de a semna contracte de vânzare sau arendare a loturilor de pământ. Procedurile birocratice ilegale impuse de partea transnistreană trebuie limitate și anulate în următorii ani. Orice restricție, inclusiv oferirea accesului provizoriu la terenurile agricole deținute de către fermieri, reprezintă o încălcare a dreptului acestora la proprietate.

(Versiunea integrală a Notei analitice poate fi accesată pe www.ipre.md)

9 http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=291759.
10 Idem
11 https://gov.md/ro/content/reprezentantii-politici-de-la-chisinau-si-tiraspol-au-semnat-decizia-protocolara-privind
12 Guvernul Republicii Moldova, Decizia protocolară “Cu privire la unele măsuri de reglementare a problemelor legate de realizarea „Mecanismului din anul 2006”, referitor la utilizarea terenurilor agricole amplasate în raionul Dubăsari, după traseul Tiraspol – Camenca”, https://gov.md/sites/default/files/2017_11_25_protokolnoe_reshenie_o_realizacii_mehanizma_2006_g._o_ispolzovanii_selhozugodiy.pdf.

Opiniile exprimate de experţi în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

foreign policy association APE asociaţia pentru politică externă

Asociaţia pentru Politică Externă (APE) este o organizaţie neguvernamentală angajată în susţinerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană şi facilitarea procesului de soluţionare a problemei transnistrene în contextul europenizării ţării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experţi locali, personalităţi publice, de foşti oficiali guvernamentali şi diplomaţi de rang înalt, toţi fiind animaţi de dorinţa de a contribui cu bogata lor experienţă şi expertiză la formularea şi promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile şi eficiente.

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundaţie politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor şi fundamentelor democraţiei, a păcii, înţelegerii şi cooperării internaţionale. FES îşi îndeplineşte mandatul în spiritul democraţiei sociale, dedicându-se dezbaterii publice şi găsirii, într-un mod transparent, de soluţii social-democrate la problemele actuale şi viitoare ale societăţii. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.